

Поки я пишу, спадає ніч і люди йдуть вечеряти. День сьогодні видався сірий, такий, які часто бувають в Парижі. Прогулюючись кварталом, щоб провітрити голову, я не міг стриматися від думки про неймовірний контраст між двома містами (Нью-Йорком і Парижем). Зараз така сама пора, такий самісінький день, і все ж таки навіть слово «сірий», яке й викликало цю асоціацію, має мало спільного із тим *gris*¹, яке для вух француза здатне зродити цілий світ думок та почуттів. Колись давно, блукаючи вулицями Парижа й розглядаючи акварелі, виставлені у вітринах магазинів, я чітко усвідомлював цілковиту відсутність кольору, відомого як сірий відтінок Пейна². Я згадую про це, оскільки Париж, як усім відомо, переважно сіре місто. Я згадую про це, адже в царині

1 Сірий (фр.).

2 Темний блакитно-сірий колір, названий на честь англійського художника Вільяма Пейна (*William Payne*; 1760–1830), який часто використовував його у своїх акварелях.

акварельного живопису американські художники використовують цей особливий різновид сірого з надмірністю та одержимістю. У Франції діапазон сірих відтінків видається невичерпним; тут сам ефект сірості втрачається.

Я думав про цей неосяжний світ сірості, який знав у Парижі, оскільки тієї пори, коли я зазвичай прямував би у бік бульварів, в мені раптом зродилося бажання повернутися додому і засісти за письмо: це повністю перевертало мої щоденні звички з ніг на голову. Там мій день і завершився б, і я інстинктивно розчинився б у натовпі. Тут натовп, позбавлений будь-якого кольору, будь-яких відтінків, будь-якої відмінності, заганяє мене назад у себе, проганяє мене в мою кімнату, шукати в уяві ті елементи тепер уже зниклого життя, які, якщо їх змішати й пропустити крізь себе, можуть знову зродити м'які природні сірі відтінки, такі необхідні для сталого гармонійного існування. Одного погляду в напрямку Сакре-Кер із будь-якого місця вздовж Рю-Лафіт у такий день, такої години було б достатньо, щоб довести мене до екстазу. Вона справляла на мене такий ефект, навіть коли я був голодним і не мав де прихилити голову. Тут, навіть якби у мене в кишені була тисяча доларів, я не знаю жодного місця, яке

було би здатне викликати в мене схоже відчуття захоплення.

Коли дні в Парижі були сірими, я часто прямував на площу Кліші на Монмартрі. Від Кліші до Обервільє тягнеться довга низка кафе, ресторанів, театрів, кінотеатрів, крамничок, готелів та борделів. Це Бродвей Парижа, що відповідає невеликому відрізку між 42-ю та 53-ю вулицями. Бродвей — швидкий, запаморочливий, разючий, і жодного тобі місця, щоб присісти. Монмартр — млявий, ледачий, байдужий, дещо потертий та зубожілий на вигляд, не так ефектний, як звабливий, він не стільки іскристо палає, скільки виблискує тліючим зсередини вогнем. Бродвей виглядає захопливо, інколи навіть магічно, але тут немає вогню, немає жару — це чудово освітлене й виставлене напоказ видовище з азбесту, рай рекламних агентів. Монмартр — обшарпаний, вицвілий, занедбаний, відверто порочний, гендлярський, вульгарний. Він радше відразливий, ніж привабливий, однак лукаво відразливий, як сам порок. Тут розташовані маленькі бари, заповнені майже без винятку шльондрами, сутенерами, горлорізами й азартними гравцями, і навіть якщо ви пройдете повз них тисячу разів, урешті-решт вони все одно засмокчуть вас всередину і перетворять на свою

жертву. На бічних вуличках, які відходять від бульварів, розміщені готелі, чия потворність настільки моторошна, що ви здригаєтеся від однієї думки про те, щоб увійти всередину, і все ж таки одного дня ви неминуче проведете в одному з них ніч, а можливо, тиждень або й місяць. Можливо, ви навіть так прив'яжетеся до цього місця, що одного дня відчуєте, наче все ваше життя змінилося, і що місце, яке раніше видавалося вам брудним, убогим, жалюгідним, тепер сповнилося чарівності, ніжності, краси. Я підозрюю, що причина такого підступного шарму Монмартру здебільшого криється у неприхованій торгівлі тілом. Секс не романтичний, особливо якщо його перетворено на комерцію, однак він все-таки створює певну ауру, пікантну й сповнену ностальгії, яка є значно ефектнішою й звабливішою за Веселий білий шлях³, хай як щедро той залитий вогнями. Власне, цілком очевидно, що сексуальне життя набагато краще квітне у тьмяному, невиразному світлі: його місце серед гри тіней, а не в сяйві неонових відблисків.

На одному з кінців площі Кліші розташоване кафе «Веплер», яке дуже довго було моїм улюбле-

³ *Gay White Way* (англ.) — дослівно «Веселий білий шлях», назва театрального кварталу на Бродвеї в Нью-Йорку.

ним прихистком. Я сидів там, як усередині, так і надворі, будь-якої пори дня й за будь-якої погоди. Я знав його як свої п'ять пальців. Обличчя офіціантів, розпорядників, касирів, шльондр, постійних клієнтів, навіть прибиральників туалетів викарбувані в моїй пам'яті, мов ілюстрації книжки, яку читаю щодня. Пам'ятаю перший день, коли я увійшов у кафе «Веплер», у 1928 році в супроводі своєї дружини; пам'ятаю потрясіння, яке відчув, побачивши, як п'яна до смерті шльондра звалилася на один із невеликих столиків на терасі, і ніхто не підбіг, щоб їй допомогти. Я був здивований і нажаханий стоїчною байдужістю французів; я й досі здивований, незважаючи на всі гарні риси їхнього характеру, які мені довелося відтоді пізнати. *«Не зважайте, це просто шльондра... вона напилася»*. Ці слова й досі відлунюють у моїх вухах. Навіть сьогодні я від них здригаюся. Однак таке ставлення дуже у французькому дусі, і якщо ви не навчитеся приймати його як належне, ваше перебування у Франції буде не надто приємним.

У сірі днини, коли прохолодно було всюди, крім великих кафе, я радо очікував нагоди провести годину або дві у кафе «Веплер», перш ніж ішов вечеряти. Рожеве с'яйво, яким сповнювалося те місце, розходилося від групки шльондр, що

зазвичай збиралися ближче до входу. Коли вони поступово розчинялися серед клієнтів, кафе ставало не лише теплим та радісним, а й наповнювалося особливим ароматом. Вони тріпотіли серед тьмяного світла як надухмянені світлячки. Ті, яким не пощастило знайти клієнта, повільно прямували на вулицю, здебільшого, щоб незабаром повернутися і зайняти свої колишні місця. Інші граційно заходили всередину, виблискуючи свіжістю й готові до вечірньої роботи. У кутку, де вони зазвичай збиралися, було щось на кшталт біржі, ринку сексуальних послуг, в якого є свої злети й падіння, як і в усіх інших бірж. Дощовий день, як правило, був хорошим днем, принаймні так мені здавалося. Як кажуть, є лише дві речі, які можна робити у дощовий день, а шльондри ніколи не марнували час на гру в карти.

Ближче до вечора одного з таких дощових днів я помітив у кафе «Веплер» нову особу. Я саме повернувся з походу магазинами, і мої руки були зайняті книжками та грамплатівками. Мабуть, того дня я отримав з Америки неочікуваний переказ, оскільки, попри всі мої придбання, у мене в кишені й досі було кілька сотень франків. Я сів поблизу біржі, оточений зграєю зголоднілих нетерплячих шльондр, яких із легкістю уникав,